

Рекомендації щодо онлайн-безпеки для педагогічних працівників

Використовуючи домашній комп'ютер або портативний пристрій, наприклад смартфон або планшет, підлітки можуть «подорожувати» віртуальним світом. Вони мають можливість шукати інформацію, грати в комп'ютерні онлайн-ігри, поширювати різноманітні аудіо- та відеоматеріали, здійснювати покупки, спілкуватися з друзями та незнайомими людьми, створювати собі сторінки в соціальних мережах, використовуючи унікальні нікнейми, які слугують їхнім особистим ідентифікатором. Використовуючи Інтернет для спілкування у соціальних мережах, підлітки можуть зіштовхнутися з різноманітними ризиковими чинниками, такими як:

Ризик взаємозв'язку: доступність персональної інформації для зворотного зв'язку.

- Ризик переконання: онлайн-досвід може впливати на особисту діяльність.
- Ризик постійності: публікації залишаються в Інтернеті назавжди.
- Ризик експлуатації: особиста інформація може приносити користь іншим.
- Ризик обману: існує велика кількість дезінформації та викривлення даних.
- Ризик віктимізації: інші користувачі можуть використовувати персональну інформацію проти людини, яка її оприлюднила.
- Ризик звикання: повторне використання може створити залежну поведінку.
- Ризик ізоляції: онлайн-взаємодія може зменшити спілкування та соціалізацію в реальному світі.
- Ризик імпульсу: в Інтернеті легко сказати те, що не було би сказане особисто.

Для того, щоб убезпечити дітей від потрапляння в подібні ситуації, навчаючи їх правильної поведінки у таких випадках, та надати інформацію щодо ознак, за якими можна припустити переживання такої ситуації учнем, алгоритму дій педагогічних працівників та адміністрації закладу освіти у ситуаціях онлайн-небезпек, про які їм може бути відомо, були створені ці рекомендації.

Секстинг — це обмін власними фото-, відео- та текстовими матеріалами інтимного характеру, із застосуванням сучасних засобів зв'язку: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж. Відтак діти шукають уваги у соціальних мережах. Через сучасні тенденції відбувається гіперсексуалізація поведінки – бажання виглядати відверто та спокусливо.

Які ж Причини? Особливість підліткового віку і брак уваги з боку дорослих
Брак знань щодо можливих наслідків віртуальних стосунків.

На жаль, нині випадки підліткового секстингу — сумна реальність для України, і діти все частіше потрапляють в ситуації, коли їх фото безконтрольно розповсюджуються. Підлітки часто не розуміють зв'язок між реальним та віртуальним життям, а також не знають про наявність ризиків, зумовлених секстингом. Для попередження та вирішення цієї проблеми необхідна співпраця батьків, педагогічних працівників, дітей та поліції.

Сексторшен – це налагодження незнайомцями довірливих стосунків в Інтернеті з метою отримання приватних матеріалів, шантажування ними та вимагання грошей чи додаткових матеріалів.

Професійні злочинці оперують у соцмережах та месенджерах, а також у мережевих іграх. Жертвою сексторшену можна стати у будь-якому додатку чи онлайн платформі, через які можна надсилати фото та відео.

Причини? Через необізнаність щодо ризиків та дій в таких випадках підлітки стають жертвами злочинців, які використовують спеціальні підходи в онлайн комунікації:

- погрожують нанести шкоду дитині чи членам її родини, якщо вона не надішле фото;
- залякують створити неіснуючий сексуалізований контент - поєднуючи обличчя дитини з тілом іншої людини через спеціальні додатки, якщо дитина не зробить те, що злочинці вимагають;
- залякують вчинити суїцид, якщо дитина чи підліток не надішле оголене фото;
- обмін грошей чи подарунків на такий контент від дитини чи підлітка.

Психологічна травма, спричинена цим ризиком, впливає на всі сфери життя жертви. Сюди відносять зниження продуктивності, відмову від відвідування навчання, а також уникання місць, де потенційно можна зустрітись зі злочинцем. Тобто, дитина знаходиться в постійній тривозі та переживає страх.

Жертви сексторшену можуть відчувати стигму суспільства через неприйняття, приниження, ізоляцію та звинувачення у тому, що відбулось.

Онлайн-грумінг — це побудова дорослим/групою дорослих осіб довірливих стосунків з дитиною (підлітком) з метою сексуального насильства онлайн чи у реальному житті. Зазвичай злочинці (або злочинні угруповання) реєструються в соціальних мережах під виглядом підлітків чи налагоджують контакт в онлайн іграх, через електронну пошту та ін. Діти можуть знати або не знати, що спілкуються з дорослими. Злочинці можуть додаватися у друзі, розсилати особисті повідомлення, переглядати сторінки дітей і шукати серед них таких, яким бракує любові та турботи вдома.

Через таке психологічне пригнічення та страх дитини більшість випадків онлайн-грумінгу залишаються прихованими й не доходять до слідчих органів, хоча це тяжкі злочини (виготовлення дитячої порнографії, розбещення, вимагання та шантажування) і законодавство України передбачає за це кримінальну відповідальність.

Найчастіше онлайн грумінгу піддаються діти, які: відчують труднощі з однолітками, включаючи соціальні та комунікаційні проблеми; мають низьку самооцінку; мають обмежену обізнаність щодо ризиків в Інтернеті (наприклад, можуть відноситись до всіх онлайн знайомих, як до вірних друзів); не мають контролю за часом онлайн з боку дорослих. Такі діти можуть відчувати самотність та тривогу і писати про це у себе на сторінках у соціальних мережах: «мене ніхто не любить, навіщо я народився/лася» або «мені дуже самотньо», - особливо після конфліктів у родині чи з однолітками. Протягом деякого періоду злочинець може вести листування з такою дитиною, будуючи довірливі стосунки. Та з часом може отримувати від неї відвертіші світлини, ніж дитина зазвичай розміщує у себе на сторінці. Шантаж та здирництво часом відносять саме до економічного насильства – разового або періодичного вимагання грошей, речей під тиском і примусом, включаючи загрозу застосування фізичної сили, розголошення певних відомостей, поширення чуток і пліток. Такі дії завдають жертві не тільки матеріальної, а й моральної шкоди від завданих фізичних і психологічних страждань (болі, страху, приниження).

Потрапивши в таку складну ситуацію, діти відчують самотність, відчай та безвихідь, тому погоджуються на всі умови кривдників. Часто у жертви виникає відчуття провини за те, що трапилось, чи думка, що вона на це заслуговує.

Кібербулінг — систематичне цькування та вчинення насильства за допомогою засобів електронної комунікації. Він може відбуватися в соціальних мережах, месенджерах, ігрових платформах та мобільних телефонах. Це неодноразова поведінка, спрямована на залякування, провокування гніву чи приниження тих, проти кого він спрямований.

Причини

Кібербулінг у дитячому середовищі може виникати з різних причин:

потреба кривдника відчувати себе сильнішим за когось;
жага популярності;
низька самооцінка та бажання самоствердитись;
неусвідомлення дитини, що його чи її дії комусь шкодять;
відсутність співпереживання та емпатії.

Булінг за допомогою засобів електронної комунікації небезпечний для психологічного здоров'я жертв. Цькування часто призводить до депресії та інших розладів серед дітей та підлітків, у них знижується самооцінка, вони частіше думають про суїцид, а іноді справа дійсно доходить до самогубства.

Коли відбувається кібербулінг, то у дитини може виникнути відчуття, що її атакують всюди, навіть вдома, і порятунку немає. Наслідки можуть бути тривалими і впливати на дитину різними способами:

- психологічно — дитина засмучена, відчуває себе збентежено, іноді навіть злою;
- емоційно — почуття сорому та втрата зацікавленості в улюблених речах, зміна настрою;
- фізично — почуття втоми (втрата сну) або навіть такі симптоми, як болі в животі та головний біль.

Порнографічний контент.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про захист суспільної моралі» продукція порнографічного характеру – будь-які матеріальні об'єкти, предмети, друкована, аудіо-, відеопродукція, в тому числі реклама, повідомлення та матеріали, продукція засобів масової інформації, електронних засобів масової інформації, змістом яких є детальне зображення анатомічних чи фізіологічних деталей сексуальних дій чи які містять інформацію порнографічного характеру.

Причини

Підлітки потрапляють на порнографічний контент або через помилкове введення запиту у пошуковій системі, якщо мають власну пошту, то там можуть отримати спам лист, або почули про це у компанії друзів чи від старших людей і вирішили дослідити це питання;

реклама такого контенту може з'явитися на екрані, коли дитина шукає якусь інформацію в Інтернеті;

підлітки часом вивчають порнографічний матеріал для того, щоб більше дізнатись про статеві стосунки.

Перегляд порнографії дитиною – це психологічна травма, яка в тому числі формує у дитини нездорові очікування щодо сексуальних стосунків та ранню сексуалізацію.

Інші ризики: надмірне захоплення онлайн іграми

Надмірне захоплення онлайн іграми та відсутність живої комунікації впливає на недостатній розвиток соціальних контактів дитини та емпатії.

- багато онлайн-ігор дозволяють гравцеві взаємодіяти з іншими за допомогою текстового чи голосового чату, тож дитина може піддаватись загрозам, образі, а часом може брати участь у знущанні над іншими.

Часом така поведінка може стати нормою і для реального життя.

- надмірне захоплення іграми може змішувати відчуття реальності та фантазії.
- надмірне захоплення онлайн іграми, через відсутність фізичної активності, також можуть мати поганий вплив на здоров'я дітей, в тому числі призводити до ожиріння, судом та м'язевих розладів.

Ознаки того, що дитина має небезпечну взаємодію в онлайні

Деякі психічні, психологічні та соціальні стани сигналізують про те, що дитина переживає певний травматичний досвід та потребує допомоги. Це стосується, у тому числі, і небезпечної взаємодії як в онлайні, так і в офлайні.

Фізичні зміни

дитина виглядає невиспаною та на уроках чи перервах може засинати; скарги на головну біль чи біль у шлунку; швидка втрата ваги чи її набирання; помітні самоушкодження (порізи, глибокі подряпини, синці) на тілі

Психічні зміни

розсіяна увага дитини; тимчасова “втрата” пам'яті, коли дитина забуває свої дії чи слова; втрата відчуття часу; регресія поведінки – коли дитина поводить себе так, наче вона молодша за свій вік;

Психологічні зміни

помітний страх чи нервовість дитини; також спостерігається нервовість чи злість під час використання гаджету; можуть бути агресивні прояви без явної на то причини; знижується якість навчальної діяльності, дитина може відмовлятися від усних відповідей;

Соціальні зміни

дитина віддаляється від одногрупників та тих, з ким більше часу проводила разом під час перерв; дитина виглядає депресивною - не комунікує з оточуючими, проявляє пасивність та не приймає участі у спільних обговореннях; може прогулювати навчання посилаючись на погане самопочуття; спостерігається замкнутість та однотипові відповіді на питання від дорослих; батьки можуть скаржитись на те, що дитина зникає з дому; дитина різко видалила всі свої профілі у соціальних мережах; у комунікації з'являються нові сленгові слова, які раніше дитина не використовувала; педагогічний працівник може помітити, що дитину зустрічають зі школи незнайомі йому люди.

Як говорити з дитиною, яка зазнала ризику онлайн

1. Старанно підбирайте час та місце

Виберіть місце, де дитині комфортно, або запитайте її, де вона хотіла би поговорити. Уникайте розмов в присутності того, хто може заподіяти шкоду дитині, психологічну у тому числі.

2. Заспокойте дитину.

тим, що ви поруч і дитина зараз знаходиться в безпеці.

Якщо

3. Слідкуйте за своїм тоном під час розмови

Якщо ви почнете розмову серйозним тоном, ви можете налякати дитину, і вона, швидше за все, дасть вам відповіді, які ви хочете почути, а не правду, яка з нею

трапилась. Постарайтеся зробити розмову невимушеною - це дозволить дитині розслабитись.

4. Використовуйте звичні для дитини слова

5. Ставте відкриті питання

Наприклад, “Поділись, будь ласка, що викликало такі переживання у тебе?”. Тут дитина може розповісти і про свої дитячі історії, і поступово перейти до ситуації, яка трапилась.

6. Слухайте та чуйте

Дозвольте дитині розповідати у тому ритмі, як зараз їй хочеться.

7. Уникайте суджень та звинувачень.

8. Використовуйте “Я” повідомлення

Замість “Як таке могло трапитись?” - “Я співчуваю, що тобі довелось таке пережити..”.

5. Ставте відкриті питання

6. Слухайте та чуйте

7. Уникайте суджень та звинувачень.

8. Використовуйте “Я” повідомлення

9. Будьте терплячі

Пам’ятайте, що ця розмова може бути дуже страшною для дитини. Багато злочинців погрожують тим, що станеться щось страшне, якщо хтось дізнається про їхнє спілкування. Вони навіть можуть погрожувати фізичним насильством щодо дитини чи її близьких.

Рекомендації для педагогічних працівників щодо бесіди з учнями

Розкажіть про Тест Білборду, коли проводите бесіду щодо безпечного онлайн простору: запропонуйте дитині уявити, що все, що вона хоче написати або надіслати в Інтернеті, висить на великому білборді перед школою, який бачать усі. Далі запитайте її чи вона хоче, аби будь-хто міг це побачити. Якщо ж ні, то зауважте, що тоді не варто публікувати такі матеріали чи навіть надсилати їх в особисті повідомлення.

- не викладайте фото дітей у мережу без їхнього дозволу та дозволу їхніх батьків;
- будьте відкритими до запитань та розповідей дитини про різні ризики й ситуації в мережі, які з нею трапились;
- створіть власний ТОП правил для класу - як користуватись гаджетом безпечно та уберегти себе від онлайн ризиків;
- разом встановіть налаштування приватності у соціаль-них мережах;
- проведіть заняття з критичного мислення та перевірки фейків;
- – наголошуйте на зміні онлайн активностей на офлайн.

Рекомендації щодо використання дітьми гаджетів під час освітнього процесу.

1. Створення зон та їхня відмітка, де не використовується мобільний телефон, наприклад, біля дошки.

2. Додавання інтерактивних завдань педагогічними працівниками, під час яких потрібне було б використання гаджету.

3. Спільне налаштування екранного часу (встановлення ліміту на використання соціальних мереж під час освітнього процесу) чи режиму “не турбувати”, який вимкне надходження нових сповіщень.

Можна це оформити у вигляді Угоди класу, де будуть прописані пункти використання дітьми гаджетів (про які ви домовитесь з ними), а на іншій стороні кожен з учнів надасть свою згоду на виконання цих правил своїм підписом. Також, важливо занотувати, що буде, якщо хтось з учнів не дотримується правил, наприклад, буде “спостерігачем” за тим, щоб однокласники були чесними у цьому.

Найчастіше в Інтернеті через секстинг, грумінг, сексторшен, кібербулінг порушуються такі права дитини:

- право на повагу до честі та гідності;
- право на приватність;
- право на захист від усіх форм насильства.

Яка роль педагогічного працівника у захисті дітей онлайн?

Згідно з Законом України «Про освіту» формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками є одним з основних принципів освітньої діяльності (стаття 6). А обов’язками педагогічних працівників є «захистити здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою» (стаття 54).

Окрім того, якщо насильство стосовно дитини, в тому числі через Інтернет, трапилось з дитиною поза школою, саме педагогічний працівник, контактуючи з дитиною повсякденно, може помітити ознаки насильства та допомогти дитині. Зокрема, Постанова КМУ №800 від 3.10.2018 визначає заклади освіти як суб’єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах (що в т.ч. числі спричиняються насильством щодо дитини), зокрема (витяги п.8. та п.18. Постанови КМУ №800):

8.Виявлення дітей, які постраждали від жорстокого поводження або життю чи здоров’ю яких загрожує небезпека, закладами освіти,...забезпечується в таких випадках:

– у разі, коли без завчасного попередження дитина з невідомих причин не з’явилася в закладі освіти, до якого вона зарахована для здобуття дошкільної, початкової, базової середньої або профільної середньої освіти (адміністрація закладу з’ясовує причини відсутності дитини на заняттях/уроках), або адміністрація закладу має підстави вважати, що життю або здоров’ю дитини може загрозувати небезпека (адміністрація зобов’язана невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомити, зокрема за допомогою телефонного зв’язку, про таку дитину представнику служби у справах дітей за місцем її проживання та органам Національної поліції);

– у разі, коли працівники закладів освіти у взаємодії з дитиною виявляють у неї видимі тілесні ушкодження, пригнічений психоемоційний стан, інші ознаки, що можуть свідчити про жорстоке поводження з дитиною (такі працівники повинні невідкладно звернутися до органів Національної поліції та служби у справах дітей для організації заходів невідкладного реагування ...)

Часом педагогічний працівник чи адміністрація закладу освіти - єдина допомога, на яку може розраховувати дитина. Не будьте байдужими!